

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Пояснювальна записка

до кваліфікаційної роботи
на здобуття ступеня вищої освіти Магістр

на тему: «Сучасна практика формування та напрями підвищення ефективності
використання оборотних активів агроформувань»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньо-професійною програмою
Фінанси, банківська справа та страхування
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа
та страхування
ступеня вищої освіти Магістр
групи 2
Шапошник М. В.

Полтава - 2023 року

ЗМІСТ

	ст.
Вступ.....	5
Розділ 1. Теоретичні засади організації процесів формування і використання оборотних активів.....	8
1.1. Сутність, функції та роль оборотних активів у господарській діяльності.....	8
1.2. Науково-методичні засади оцінювання рівня ефективності використання оборотних активів.....	14
Розділ 2. Фінансовий механізм формування та використання оборотних активів аграрних підприємств.....	19
2.1. Сучасна практики формування оборотних активів на підприємстві та аналіз її динаміки.....	19
2.2. Оцінка досягнутого рівня ефективності використання оборотних активів агроформувань.....	29
Розділ 3. Перспективи оптимізації процесів формування та використання оборотних активів сучасних агроформувань.....	35
3.1. Шляхи удосконалення політики управління оборотними активами сільськогосподарських товаровиробників.....	35
3.2. Напрями підвищення ефективності використання оборотних активів аграрних підприємств.....	40
Висновки.....	48

ВСТУП

Актуальність теми. Для здійснення власної фінансово-господарської діяльності підприємство повинно мати в своєму розпорядженні відповідні виробничі фонди. За характером своєї участі в процесі виробництва вони поділяються на основні і оборотні. В основі такого поділу лежать відмінності в русі вартості засобів праці і предметів праці. На відміну від основних виробничих фондів, оборотні фонди споживаються в одному виробничому циклі і їхня вартість повністю переноситься на вартість виготовленої продукції. При цьому одна їхня частина в речовій формі входить у створений продукт і набирає товарної форми, в якій її буде використано споживачем. Інша частина також повністю споживається в процесі виробництва, але, втрачаючи свою споживчу вартість, у речовій формі в продукт праці не входить (паливо).

Співвідношення оборотних активів, що перебуває у сфері виробництва й у сфері обігу, є неоднаковим у різних галузях народного господарства. Пояснюється це особливостями організації виробництва, постачання, збуту, а також системи розрахунків. Для забезпечення безперервності процесу виробництва і реалізації продукції необхідно досягти оптимального співвідношення оборотних коштів у сфері виробництва й обігу. При цьому підприємство зацікавлене у зменшенні оборотних коштів у сфері обігу за рахунок поліпшення системи постачання, раціональних форм розрахунків.

Науково-теоретичні засади процесів формування і використання оборотних активів суб'єктів господарювання виступають предметом наукових пошуків багатьох як вітчизняних, серед яких В. Г. Андрійчука, О. М. Поддєрьогіна, О. М. Бандурка, Г. Ф. Білоусенка, М. Я. Дем'яненка, Г. Г. Кірейцева, А. М. Ковальова, С. С. Осадця, Д. В. Полозенка так і зарубіжних науковців – М. І. Баканова, І. Т. Балабанова, І. А. Бланк, Е. Нікбахта, А. Гроппелі та інших.

В той же час, значна частина проблем, що полягають у розробці ефективних фінансових механізмів формування оптимального обсягу та складу оборотних активів для окремих підприємств, зокрема агропромислового комплексу є

не до кінця вирішеними і потребують подальшого вивчення, що на рівні із дослідженням перспектив підвищення ефективності фінансового менеджменту оборотними активами обумовлює актуальність обраної теми кваліфікаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота виконана в межах програми науково-дослідних робіт кафедри фінансів, банківської справи та страхування за темою „Удосконалення механізму фінансової діяльності підприємств, організацій і установ”.

Мета і завдання дослідження. Метою виконання кваліфікаційної роботи є дослідження процесів формування, управління та нормування оборотних активів для підвищення ефективності їх використання в аграрних підприємствах.

Для досягнення поставленої мети, окреслено ряд основних завдань: 1) узагальнити теоретичні підходи до з'ясування економічної сутності оборотних активів підприємств та їх функціонального потенціалу; 2) обґрунтувати науково-методичні засади оцінки ефективності використання оборотних активів; 3) дослідити фінансовий механізм формування оборотних активів та проаналізувати їх функціональний стан на досліджуваному аграрному підприємстві; 4) проаналізувати досягнутий рівень ефективності використання оборотних активів в аграрних підприємствах; 5) визначити перспективні напрями вдосконалення процесів формування, управління та підвищення ефективності використання оборотних активів в сучасних умовах діяльності окремих агроформувань.

Предмет і об'єкт дослідження. Об'єкт дослідження – фінансовий механізм формування та використання оборотних активів аграрних підприємств.

Предмет дослідження – теоретичні засади та практичні підходи до формування, управління та підвищення ефективності використання оборотних активів в умовах господарської діяльності сільськогосподарських підприємств.

Методи дослідження. Дослідження в кваліфікаційній роботі проводилося згідно з методологією системного підходу до вивчення економічних процесів і явищ. У роботі використані наступні методи наукових досліджень: абстрактно-логічний, узагальнення, розрахунково-конструктивний, порівняння, графічний.

Інформаційна база. Теоретичну базу кваліфікаційної роботи становлять сукупність загальнонаукових та спеціальних прийомів і методів дослідження. Базою для виконання кваліфікаційної роботи виступала ХХХ.

Наукова новизна та практичне значення одержаних результатів В кваліфікаційній роботі одержано ряд висновків теоретичного та практичного характеру, що характеризуються елементами наукової новизни та мають практичне значення, зокрема узагальнено та впорядковано етапи втілення політики управління оборотними активами з врахуванням специфіки аграрного сектору економіки України, що матиме позитивний вплив на підвищення рівня ефективності використання таких активів аграрними підприємствами і, як наслідок, – покращення їх фінансових результатів.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Усі розробки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідалися й одержали позитивну оцінку на 7th International scientific and practical conference „Innovative areas of solving problems of science and practice” (November 08 – 11, 2022) Oslo, Norway. International Science Group. 2022 та на науково-практичній конференції студентів за результатами проходження виробничих та технологічних практик (Полтава: ПДАУ, 2022 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано дві наукові праці загальним обсягом 0,31 др. арк.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел, що нараховує 44 найменування, містить 15 таблиць, 10 рисунків, 17 додатків. Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 54 сторінках друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСІВ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ

1.1. Сутність, функції та роль оборотних активів у господарській діяльності

В українській економічній літературі термін „оборотний капітал” є відносно новим. Більш звичним є поняття „оборотні активи”, яке фігурує у законодавчих і нормативних актах та у господарській практиці. Проте в умовах інтеграції українських підприємств у міжнародний економічний простір виникає необхідність єдиного тлумачення і методології дослідження такої розповсюдженої категорії як оборотний капітал в межах країни та за кордонами.

Загалом існують різні підходи до визначення сутності оборотних активів. Дехто з економістів спрощено трактує їх як „предмети праці”, „матеріальні активи”, „гроші, що обертаються”.

Найчастіше можна натрапити на два визначення оборотних активів. По-перше, оборотні активи – це сукупність коштів підприємства, що авансуються на створення оборотних фондів та фондів обігу і забезпечення їх неперервного кругообігу. По-друге, оборотні активи – це активи, які протягом одного виробничого циклу або одного календарного року можуть бути перетворені на гроші. Деякі автори таке саме визначення дають терміну „оборотний капітал” [28].

Склад оборотних активів, за твердженням М. Дем’яненка, – це сукупність окремих елементів оборотних виробничих фондів і фондів обігу. Склад оборотних активів у різних галузях господарства може мати певні особливості. Так, у виробничій сфері основні статті оборотних активів – це сировина, основні матеріали, незавершене виробництво, готова продукція [42].

Цілком погоджуємось з думкою Р. Слав’юка, який свідчить про те, що у виробничій сфері оборотний капітал (оборотні активи) авансується в оборотні виробничі фонди і фонди обігу [32].

До виробничих фондів належать: сировина, основні й допоміжні матеріали, напівфабрикати, паливо, тара, запасні частини для ремонтів, малоцінні і швидкозношувані предмети, незавершене виробництво, напівфабрикати власного виготовлення, витрати майбутніх періодів. Фонди обігу – це залишки готової продукції на складі підприємств, відвантажені, але не оплачені покупцями товари, залишки коштів підприємств на поточному рахунку в банку, касі, у розрахунках, у дебіторській заборгованості, а також укладені в короткострокові цінні папери. Таким чином, оборотні активи – це активи, авансовані в оборотні виробничі фонди і фонди обігу для забезпечення безперервності процесу виробництва, реалізації продукції та отримання прибутку.

Співвідношення оборотних активів, що перебувають у сфері виробництва й у сфері обігу, є неоднаковим у різних галузях народного господарства. Пояснюється це особливостями організації виробництва, збуту, а також системи розрахунків. Для забезпечення безперервності процесу виробництва і реалізації продукції необхідно досягти оптимального співвідношення оборотних активів у сфері виробництва й обігу. При цьому підприємство зацікавлене у зменшенні оборотних активів у сфері обігу за рахунок поліпшення системи постачання, раціональних форм розрахунків.

Співвідношення між зазначеними групами оборотних коштів у загальній їх вартості характеризує структуру оборотних активів. Ця структура тим прогресивніша, чим більша частина оборотних активів зайнята у сфері виробництва. Перебування цих активів у сфері обігу – лише необхідна умова безперервності процесу відтворення [43].

Структура оборотних активів – це питома вага вартості окремих статей оборотних виробничих фондів і фондів обігу в загальній сумі оборотних активів. Структура оборотних активів має значні коливання в окремих галузях господарства. Вона залежить від складу і структури витрат на виробництво, умов поставок матеріальних цінностей, умов реалізації продукції (виконаних робіт, наданих послуг), проведення розрахунків.

Залежно від способу визначення потреб оборотності активи поділяються

на нормовані та ненормовані. До нормованих, за визначенням Л. Демчук входять ті, щодо яких установлюються нормативи запасів: виробничі запаси, незавершене виробництво, витрати майбутніх періодів та запаси готової продукції. Інші оборотні активи належать до ненормованих [16].

Процес визначення економічного обґрунтування величини оборотних активів підприємства, необхідних для нормальної діяльності, називається нормуванням оборотних активів. Таким чином, нормування оборотних активів полягає в розробленні та встановленні норм оборотності оборотних активів за їх елементами та нормативів оборотних активів.

Норма оборотних активів визначає мінімальні запаси товарно-матеріальних цінностей і розраховується в днях запасу (у відсотках від обсягу виконаних робіт, у гривнях тощо).

Норматив оборотних активів – це грошовий вираз вартості мінімальних запасів товарно-матеріальних цінностей.

Норми оборотних активів установлюються на кілька років, а нормативи – щорічно (за певних умов – щоквартально).

Норматив оборотних коштів залежить від обсягу виробництва та реалізації продукції, витрат на виробництво та реалізацію продукції; вартості товарно-матеріальних цінностей у виробничих запасах. Норми оборотних активів (у днях) залежить від тривалості перебування їх у сфері виробництва та у сфері обігу, умов матеріально-технічного забезпечення (віддаленість від постачальників, споживачів, рівномірність поставок матеріальних ресурсів та збуту готової продукції) [44].

Існують три методи розрахунку нормативів оборотних активів: аналітичний (дослідно-статистичний), коефіцієнтний та метод прямого рахунку.

Аналітичний метод (дослідно-статистичний) передбачає здійснення аналізу наявних товарно-матеріальних ресурсів з наступними їх коригуваннями та вилученням з них надлишків. Сутність коефіцієнтного методу полягає в уточненні діючих нормативів (через коефіцієнт) відповідно до змін у виробництві в наступному періоді. Метод прямого рахунку зводить до розрахунку нормативів

за кожним нормативним елементом в умовах досягнутого організаційно-технічного рівня виробництва. У практиці господарювання цей метод є основним.

За джерелами формування оборотні активи поділяються на: власні та залучені. Межею між власними і джерелами залучених активів, а значить і основою для встановлення меж між ними, є норматив власних оборотних засобів.

Норматив власних оборотних засобів – це мінімальний розмір власних оборотних засобів, постійно необхідних підприємству для забезпечення безперервного процесу відтворення. Воно передбачає врахування ряду факторів : умов постачання підприємства товарно-матеріальних цінностей; організації виробництва; умов реалізації продукції.

Нормування оборотних активів, за словами А. Золотарьова, має виробниче і фінансове значення. Виробниче значення полягає в розрахунку мінімальних розмірів вкладені в оборотні засоби, постійно необхідних підприємству для нормальної діяльності. Фінансове значення нормування полягає у визначенні суми і складу власних джерел покриття [18].

Нормованими є оборотні засоби, за якими встановлюються мінімальні постійні вкладення, що покриваються з власних джерел. За відсутністю власних коштів робляться позички. При цьому слід зауважити, що розраховуються нормативи власних оборотних засобів за коштами з розрахунках зі споживачами.

Діяльність суб'єктів господарювання щодо створення та реалізації продукції здійснюється в процесі поєднання основних виробничих фондів, оборотних фондів і самої праці. Безперервність процесу виробничої та комерційної діяльності потребує постійного інвестування коштів у ці елементи для здійснення розширеного їхнього відтворення. Оборотні фонди споживаються в одному виробничому циклі і їхня вартість повністю переноситься на вартість виготовленої продукції. При цьому одна їхня частина в речовій формі входить у створений продукт і набирає товарної форми, в якій її буде використано споживачем. Інша частина також повністю споживається в процесі виробництва, але, втрачаючи свою споживну вартість, у речовій формі в продукт праці не входить (паливо).

Оборотні фонди вступають у виробництво у своїй натуральній формі і в процесі виготовлення продукції повністю споживаються. Після закінчення виробничого циклу, виготовлення продукції та її реалізації авансовані оборотні активи відшкодовуються в складі виручки від реалізації продукції (робіт, послуг). Це створює можливість систематичного поновлення процесу виробництва, який здійснюється завдяки неперервному кругообігу активів підприємства.

У своєму кругообігу оборотні активи проходять послідовно три стадії: грошову, виробничу та товарну. Грошова стадія кругообігу активів є підготовчою і відбувається у сфері обігу, де гроші перетворюються у виробничі запаси. Виробнича стадія являє собою безпосередній процес виробництва, який закінчується випуском готової продукції. У виробничому процесі авансується вартість для створення продукції: у розмірі вартості використаних виробничих запасів, перенесеної вартості основних фондів, витрат на саму працю (заробітна плата та пов'язані з нею витрат). Виробнича стадія кругообігу оборотного капіталу завершується випуском готової продукції, після чого настає стадія реалізації. На товарній стадії кругообігу авансовані оборотні активи виступають у вигляді товарної продукції. Одна частина виручки від реалізації надходить на відшкодування авансованих оборотних активів, а інша становить нагромадження, яке використовується підприємством відповідно до його планів.

Оборотні активи перебувають одночасно на всіх стадіях кругообігу, що забезпечує його неперервність та безперебійну роботу підприємства.

Визначення джерел формування оборотних активів, на думку Г. Г. Кірейцева є важливою ділянкою роботи фінансиста підприємства. Недостатність джерел формування оборотних активів призводить до недофінансування господарської діяльності та до фінансових ускладнень. Наявність зайвих джерел оборотних активів на підприємстві сприяє створенню наднормативних запасів товарно-матеріальних цінностей, відволіканню оборотних активів з господарського обороту, зниженню відповідальності за цільове й раціональне використання як власних, так і позичених коштів [41].

Як правило мінімальна потреба підприємства в оборотних активах покри-

вається за рахунок таких власних джерел: статутний капітал (фонд), відрахування від прибутку у фонди спеціального призначення; цільове фінансування та цільові надходження (із бюджету, галузевих і міжгалузевих позабюджетних фондів), приріст сталих пасивів.

Підприємства, що вводяться в дію, формують оборотні активи за рахунок коштів бюджету, пайових внесків членів-засновників, внесків іноземних учасників (для спільних підприємств), надходження від емісії цінних паперів. Ці кошти включаються у статутний капітал новоствореного підприємства.

На вже діючих підприємствах власними джерелами фінансування оборотних активів є прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства, надходження від емісії цінних паперів, а також прирівняні до власних оборотних активів сталі пасиви.

Успішна реалізація розробленої політики формування власних фінансових ресурсів, на думку Ю. Потійка, зв'язана з вирішенням таких основних завдань:

- забезпеченням максимізації формування прибутку підприємства з урахуванням припустимого рівня фінансового ризику;
- формування ефективної політики розподілу прибутку (дивідендної політики) підприємства;
- формування на підприємстві ефективної амортизаційної політики;
- формування і ефективним здійсненням політики додаткової емісії акцій (емісійної політики) чи залучення додаткового пайового капіталу [30].

В свою чергу залучені оборотних активів, то до них належать кошти інших кредиторів, які надаються підприємству у позику під певний (обумовлений) відсоток на термін до одного року з оформленням векселя чи іншого боргового зобов'язання.

Загалом слід зазначити, що джерела формування оборотних активів справляють вплив на їх обертання. Особливості різних джерел формування і принципи різного режиму використання власних і залучених оборотних активів впливають на ефективність використання оборотних активів і всього оборотно-

го капіталу. Раціональне оформлення названих джерел оборотних активів має значний вплив на процес виробництва, на фінансові результати і фінансовий стан підприємства, сприяє досягненню мети з мінімально необхідними за даних умов оборотними активами.

1.2. Науково-методичні засади оцінювання рівня ефективності використання оборотних активів

Стан оборотних активів характеризується насамперед наявністю їх на певну дату. Брак власних оборотних активів означає перевищення нормативу оборотних активів над фактичною наявністю їх. Він може виникнути з вини самого підприємства, інших підприємств, у результаті зміни умов господарювання, не взятих до уваги своєчасно (як, наприклад, несвоєчасне фінансування приросту нормативу власних оборотних активів), через стихійне лихо та з інших причин.

Основними причинами браку власних оборотних активів можуть бути:

- погана робота маркетингової служби;
- невиконання планів прибутку;
- слабка відповідальність підприємств за формування і збереження власних оборотних активів та їх нецільове використання;
- несвоєчасне фінансування приросту нормативу оборотних активів; наявністю дебіторської заборгованості (несвоєчасні розрахунки) тощо.

Брак власних оборотних активів, як свідчить А. Душило, може виникати у зв'язку зі значним підвищенням цін у результаті інфляційних процесів [17].

Надлишок власних оборотних активів створюється в підприємств у разі перевищення розмірів оборотних активів понад визначені їх нормативи, необхідні для задоволення постійних мінімальних потреб виробництва в ресурсах. Він може виникнути внаслідок перевиконання планів прибутку; неповного внеску платежів до бюджету; безоплатного надходження (отримання) товарно-

матеріальних цінностей від інших організацій; неповного використання прибутку на цілі, передбачені фінансовим планом, та ін.

Перевищення нормативу оборотних активів може бути виправданим у разі перевиконання плану випуску продукції, але темпи зростання нормативних запасів не повинні випереджати зростання обсягу виробництва.

За сучасних умов господарювання (зміна цін, інфляції, спад виробництва) перевищення фактичної наявності власних оборотних активів над нормативом – явище і господарській діяльності підприємств досить рідкісне.

Порівнюючи на певну дату різних періодів фактичну наявність власних оборотних активів, можна судити про абсолютну зміну їхніх величин.

До показників, що характеризують стан оборотних активів, можна віднести коефіцієнт реальної вартості оборотних активів у майні підприємства. Цей показник визначається як відношення вартості оборотних активів до вартості майна підприємства

Коефіцієнт реальної вартості оборотних активів показує, яку частку у майні підприємства вони займають. Залежно від типу виробництва, виду продукції та інших чинників ця частка може бути різною. Але бажано, щоб вона забезпечувала можливість ритмічного, безперебійного виробництва і, у разі необхідності, швидкої ліквідності оборотних активів.

Для характеристики ефективності використання оборотних активів на підприємствах А. Глубарик пропонує використовувати різноманітні показники, найважливішими з яких є швидкість обертання. Чим менше оборотні активи затримуються на окремих стадіях, тим швидше завершується їх кругообіг. Таким чином, показники, що характеризують швидкість оборотності оборотних активів, і є показниками ефективності їх використання [13].

Ефективне використання оборотних активів характеризується такими показниками :

Коефіцієнт оборотності, який розраховується шляхом ділення вартості реалізованої продукції за діючими оптовими цінами за певний період на середній залишок оборотних активів за той самий період. Коефіцієнт оборотності по-

казує, скільки оборотів здійснили оборотні активи за певний період.

Середній залишок оборотних активів розраховують за формулою середньої хронологічної: Періодом, за який визначають обсяг реалізованої продукції те середні залишки оборотних активів може бути місяць, квартал, рік.

Показником, обертання коефіцієнту оборотності, є коефіцієнт завантаження оборотних активів, який показує, скільки оборотних активів припадає на одну грошову одиницю (гривню) реалізованої продукції за певний період. Що менше оборотних активів припадає на одну гривню обороту, то ліпше вони використовуються.

Тривалість одного обороту (швидкість обороту) оборотних активів – це систематичний показник, здатний відображати одночасно результати процесу матеріального відтворення – обсяг реалізації створених товарів і наданих послуг за даний період – і ефективність використання в цьому процесі матеріальних засобів і активів.

Показники оборотності оборотних активів, за визначенням Л. Марусняк, можуть розраховуватись по всіх оборотних активах, що беруть участь в обороті, та за окремими їх елементами [25].

Зміну оборотності оборотних активів виявляють через порівняння фактичних показників з плановими або показниками за попередній період. Порівнюючи показники оборотності оборотних активів, виявляють прискорення її чи сповільнення.

Поліпшення використання оборотних активів підприємств і підвищення ефективності виробництва можна досягти через:

а) скорочення виробничих запасів товарно-матеріальних цінностей у зв'язку з переходом на оптову торгівлю та прямі економічні зв'язки з постачальниками;

б) прискорення обертання оборотних активів за рахунок реалізації непотрібних товарно-матеріальних цінностей.

Унаслідок прискорення оборотності оборотних активів з обороту частина їх вивільняється, а при сповільненні в оборот залучаються додаткові кошти.

Вивільнення оборотних активів завдяки прискорення їх оборотності може бути абсолютним і відносним.

Абсолютне вивільнення оборотних активів відображає пряме зменшення залишків оборотних активів порівняно з їх нормативом (або із залишком попереднього періоду) при збереженні або підвищенні обсягів реалізації продукції за розрахунковий період.

Відносне вивільнення оборотних активів з обороту відображає стабільність або зростання оборотних активів при зростанні обсягів реалізації продукції. При цьому темпи зростання обсягів реалізації продукції випереджають темпи зростання залишків оборотних активів. Воно виникає тоді, коли внаслідок поліпшення їх використання підприємство з тією самою сумою оборотних активів або з незначним їх зростанням у плановому році збільшує обсяг виробництва. Показники стану й ефективності використання оборотних активів, порядок їх визначення та їхній економічний зміст узагальнено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Показники стану й ефективності використання оборотних активів

Показник	Визначення	Економічна суть
Наявність оборотних коштів	$[Вк+З] - [Оз+Пк]$	Характеризує величину власних оборотних активів
а/ брак	$\Phi_n < Н$	Перевищення нормативу оборотних активів над фактичною наявністю
б/ надлишок	$\Phi_n > Н$	Перевищення фактичної наявності оборотних активів над нормативом
Коефіцієнт реальної вартості оборотних активів у майні	$\frac{\Phi_n}{М}$	Відображає питому вагу вартості оборотних активів у загальній вартості майна підприємства
Оборотність	$\frac{СР}{Р}$	Характеризує час, за який оборотні активи здійснюють один оборот
Коефіцієнт обертання	$\frac{Р}{С}$	Характеризує кількість оборотів за період, що аналізується
Коефіцієнт завантаження	$\frac{С}{Р}$	Показує, скільки оборотних активів авансовано у 1 грн реалізованої продукції
Прибутковість	$\frac{П}{С}$	Характеризує, скільки прибутку припадає на 1 грн. оборотних активів
Рентабельність	$\frac{П \times 100 \%}{С}$	Визначає ступінь використання оборотних активів

Ефективне використання оборотних активів є одним із першочергових зав

дань підприємства в сучасних умовах і забезпечується це прискоренням їх оборотності на всіх стадіях кругообігу.

На стадії створення виробничих запасів – це раціональне їх використання; ліквідація наднормативних запасів матеріалів, удосконалення нормування; поліпшення організації постачання, у тому числі через установа чітких договірних умов і забезпечення їх виконання, оптимальний вибір постачальників, налагодження роботи транспорту; поліпшення організації складського господарства, зокрема впровадження комплексної механізації та автоматизації вантажно-розвантажувальних робіт на складах.

На стадії незавершеного виробництва – упровадження прогресивної техніки та технології, зокрема безвідхідної та маловідхідної; розвиток стандартизації й уніфікації; удосконалення форм організації виробництва; удосконалення системи економічного стимулювання, економного використання сировинних та паливно-енергетичних ресурсів; удосконалення використання основних фондів, насамперед їх активної частини. На стадії обігу – це раціональна організація збуту готової продукції, застосування прогресивних форм розрахунків; своєчасне оформлення документації та прискорення її руху; дотримання договірної та платіжної дисципліни [29].

Отже, підсумовуючи сказане вище вважаємо, що постійний аналіз стану оборотних активів сприяє підвищенню ефективності їх використання і як наслідок має значний вплив на процес виробництва, на фінансові результати і фінансовий стан підприємства.

РОЗДІЛ 2

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

2.1. Сучасна практики формування оборотних активів на підприємстві та аналіз її динаміки

Приватна агрофірма „XXX” (далі XXX), на матеріалах якого виконувалось дослідження є сільськогосподарським підприємством, яке має права юридичної особи, володіє відокремленим майном, від свого імені набуває майнові та особисті немайнові права, вступає в зобов’язання, орендує майно та землю, здійснює будь яку виробничу, комерційну, посередницьку та іншу господарську діяльність, що не суперечить чинному законодавству і Статуту, з метою одержання прибутку.

З метою проведення аналізу фінансового стану XXX слід розглянути сукупність показників, що характеризують: майновий стан, фінансову стійкість, ліквідність та платоспроможність, фінансові результати і рентабельність, ділову активність підприємства тощо, використовуючи інформацію з балансу (Звіту про фінансовий стан) (додатки: А1, А2, А3), звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (додатки: Б1, Б2, Б3), та примітках до річної фінансової звітності.

Ліквідність XXX, як і інших подібних господарюючих суб’єктів – це його здатність швидко продати активи й одержати гроші для оплати своїх зобов’язань. З категорією ліквідності тісно пов’язане поняття платоспроможності, яке характеризує здатність підприємства своєчасно й повністю виконати свої платіжні зобов’язання, що впливають із кредитних та інших операцій, грошового характеру і мають певні терміни оплати.

Оперативний аналіз платоспроможності XXX дає можливість виявити ознаки неплатоспроможності в діяльності підприємства для їх подальшого усунення (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

**Оцінка та виявлення ознак неплатоспроможності ХХХ,
2020 – 2022 рр., тис. грн**

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+,-) 2021 р від 2020 р.	Відхилення (+,-) 2022 р від 2021 р.
Довгострокові фінансові інвестиції	62874	71466	55980	8592	-15486
Поточні фінансові інвестиції	0	0	0	0	0
Грошові кошти та їх еквіваленти	11995	13415	18974	1420	5559
Поточні зобов'язання	181618	243375	278554	61757	35179
Показник поточної неплатоспроможності	-106749	-158494	-203600	-51745	-45106
Коефіцієнт покриття (Загальний коефіцієнт ліквідності)	1,117	1,139	1,213	0,022	0,074
Коефіцієнт забезпечення власними засобами	0,105	0,122	0,176	0,017	0,054
Чистий прибуток ("-" збиток)	29786	71058	32853	41272	-38205

За досліджуваний період в ХХХ спостерігалась певна негативна стабільність. Так як свідчать розрахунки табл. 2.1 на підприємстві за досліджуваний період місце критична неплатоспроможність. Однак, зважаючи , на позитивну динаміку за останні три роки загального коефіцієнта ліквідності та коефіцієнта забезпеченості власними засобами є сподівання на перетворення, в найближчій перспективі, неплатоспроможності на поточку.

Фінансова стійкість підприємства характеризується системою фінансових коефіцієнтів. Вони розраховуються як співвідношення абсолютних показників активу й пасиву балансу (табл. 2.2, додаток В1).

Як свідчать здійснені розрахунки рівень фінансової стійкості ХХХ за період 2020 – 2022 рр. загалом знижувався, однак залишається вищим встановленого нормативу. Так, коефіцієнт автономії, що характеризує можливості підприємства фінансувати свою діяльність за рахунок власних джерел, зменшився за останні три роки сукупно на 0,1 пункти і на кінець 2022 року становить 0,679. В той же час в протилежному напрямі за останні три роки змінювалось значення коефіцієнта концентрації залученого капіталу, і його значення на кінець 2022 р. – 0,321 свідчить про наявність суттєвої залежності дія

льності підприємства від зовнішніх джерел фінансування (рис. 2.1, додаток В2).

Зміни абсолютних значень і тенденції зміни відносних показників, що використовуються для такої оцінки знаходять своє узагальнення при визначенні типу фінансової стійкості господарюючого суб'єкта (табл. 2.3, додаток В3).

Розрахункові дані табл. 2.3 вказують на незмінність типу фінансової стійкості ХХХ, який в 2020 – 2022 рр. залишався нестійким. Така ситуація, зважаючи на відсутність довгострокових позик не забезпечила покриття, наявних обсягів запасів підприємства.

Капітал підприємства в цілому є сумою коштів, основних фондів, нематеріальних активів. Визначення джерел формування капіталу підприємства є важливою складовою аналізу фінансового становища суб'єктів підприємницької діяльності – взагалі, так і ХХХ зокрема (табл. 2.4, додаток В4).

Дані табл. 2.4 підтверджують факт збільшення загальної величини капіталу ХХХ за період 2020 – 2021 рр. на 161823 тис. грн, або на 27,7 %. На даний приріст переважаючий вплив (в абсолютному виразі) мало збільшення обсягів власного капіталу зобов'язань підприємства. За період наступних 2021 – 2022 рр. капітал ХХХ продовжив суттєво зростати – приріст становив 119826 тис. грн, або на 16,0 %. На таке зростання пасивів підприємства, переважаючий (тепер, як в абсолютному, так і відносному розмірах) вплив мало збільшення обсягів власного капіталу (на 84647 тис. грн, або 16,8 %), в той же час зобов'язання підприємства зросли на 35179 тис. грн, що у відносному виразі склало 14,5 % (рис. 2.2, додаток В5).

З іншого боку, такі тенденції за останні два роки все ж суттєво не вплинули на зміни в структурі пасивів підприємства в сторону, де продовжувала зменшуватися частки власного капіталу і відповідно зростати питома вага зобов'язань, що посилює розвиток нестійкої ситуації з джерелами фінансування діяльності підприємства.

Види і послідовність формування фінансових результатів підприємства з врахуванням сформованих окремо доходів та витрат проаналізовано в табл. 2.5 (додаток В6).

Дані табл. 2.5 свідчать про позитивний момент в діяльності ХХХ, що полягає в покращенні його фінансових результатів за період 2020 – 2021 рр. Так, величина чистого прибутку на підприємстві за цей період зросла більше ніж в два рази з 29786 тис. грн до 71058 тис. грн, або більше ніж в два рази. За наступний 2022 р., в зв'язку з воєнним станом та значним погіршенням економічних умов розвитку аграрного бізнесу в державі, ситуація змінилась в протилежну сторону – негативні тенденції засвідчило суттєве зменшення розміру чистого прибутку. Так, підприємство залишилось прибутковим, однак його рівень за 2022 р. зменшився більше ніж на половину, майже до рівня 2020 р. Наочним відображенням динаміки зміни згаданих показників, а також факторів, які мали вплив на такі зміни слугує рис. 2.3 (додаток В7)

В цілому здійснена оцінка окремих складових фінансово-економічної характеристики діяльності підприємства дає підстави акцентувати увагу на нестабільній зміні обсягів капіталу ХХХ за останні три роки. В той же час слід відмітити покращення фінансових результатів діяльності підприємства за останній рік та стабільності рівня його фінансової стійкості.

На сьогоднішній день, активи являють собою фінансово-економічні ресурси підприємств в різних видах для використання під час здійснення ними господарської діяльності, формуючись для досягнення конкретних цілей та втілення стратегії економічного розвитку та характеризуючи, при цьому, основу його економічного потенціалу.

Загальновизнано, що активи підприємства повинні відповідати функціональному напрямку та обсягам його діяльності. Тоді як, згідно з П(С)БО 2 „Баланс” необоротними активами є всі активи, які не є оборотними. Таке визначення є складним для сприйняття, оскільки не можливо ідентифікувати конкретних ознак, які притаманні

Важливим елементом загальної оцінки активів ХХХ загалом, і визначення частки їх необоротної складової, зокрема, є аналіз його майнового стану за інформацією бухгалтерського балансу з використанням прийомів горизонтального і вертикального аналізу з обчисленням показників структури та динаміки

(табл. 2.6, додаток В8).

Аналітичні дані табл. 2.6 вказують на наявність стабільних тенденцій зростання обсягів майна ХХХ за досліджуваний період. Так за 2020 – 2021 років загальна вартість майна підприємства зросла на 161823 тис. грн, або на 27,7 %. Таку тенденцію, в абсолютному вимірі, забезпечило, в більшій мірі, збільшення обсягів необоротних активів – на 87535 тис. грн, або 22,7 %, тоді як оборотні активи за аналогічний період зросли на 74288 тис. грн, причому у відносному виразі аж на 36,6 %. За наступні два роки обсяг майна ХХХ – і надалі суттєво зріс, що є позитивним моментом в діяльності підприємства, а розмір такого зростання становив 119826 тис. грн, або 16,0 %. При цьому, переважаючий вплив на загальну зміну, як в абсолютному, так і відносному виразі вже мали оборотні активи. Графічним доповненням зроблених висновків є рис. 2.4.

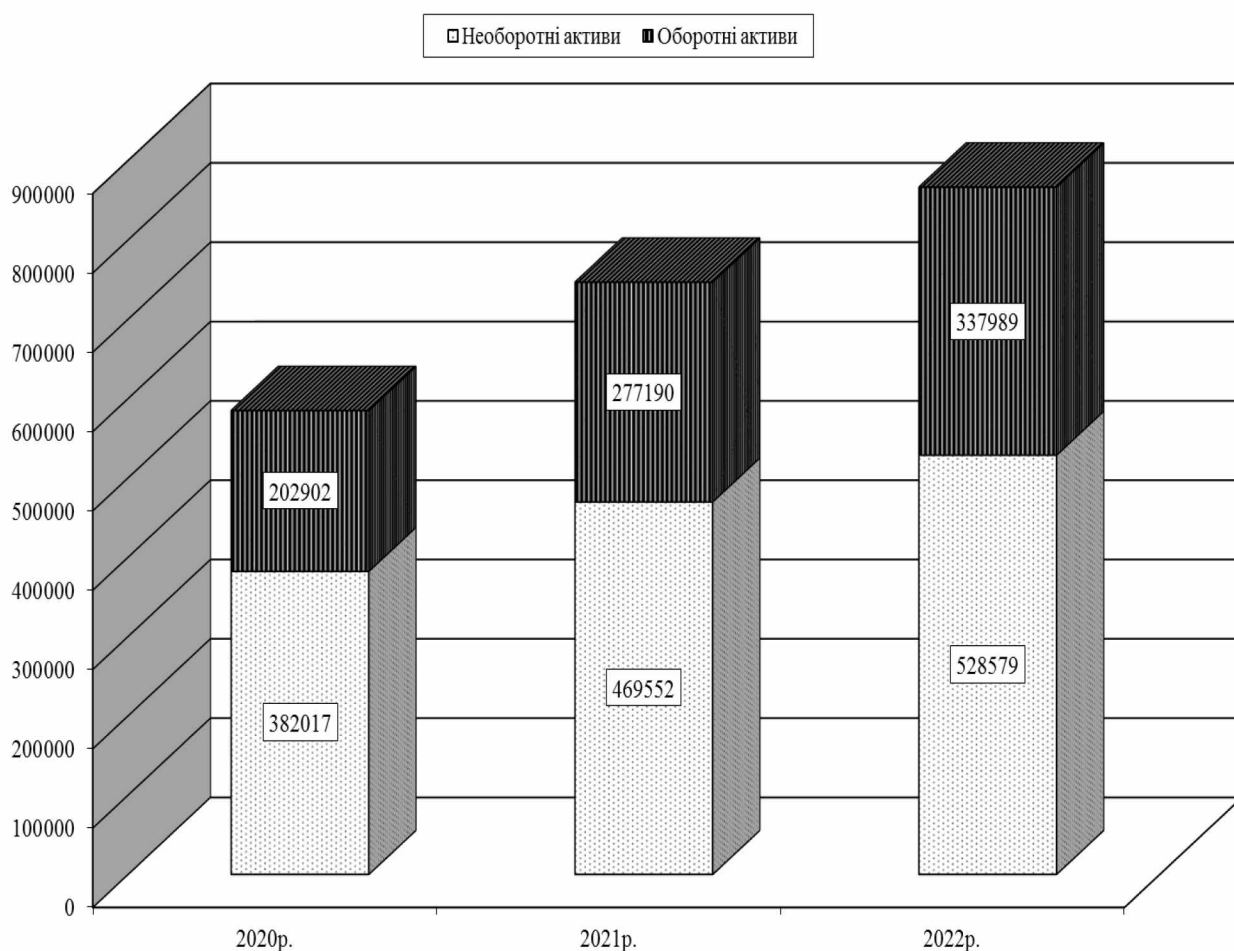


Рис. 2.4. Склад та динаміка окремих видів активів ХХХ,
2020 – 2022 рр., тис. грн

Розрахунки, здійснені в табл. 2.6 та графічно відображені на рис. 2.4, свідчать про загальний обсяг оборотних активів ХХХ та динаміку його зміни за останні три роки.

Провідну роль у складі джерел формування ХХХ відіграють власні оборотні активи. Вони повинні забезпечувати майнову і оперативну самостійність підприємства, яка є необхідною для рентабельної підприємницької діяльності. Першочергово при створенні підприємства оборотні активи формуються за рахунок його зареєстрованого (статутного) капіталу. Вони спрямовуються на придбання виробничих запасів, які надходять у виробництво для виготовлення товарної продукції. Готова продукція надходить на склад і відвантажується споживачу. До моменту її оплати виробник відчуває потребу в грошових коштах.

В сучасних умовах господарювання в джерелах формування оборотних активів, як ХХХ, так і інших аграрних підприємств, все більше важливого значення набувають позикові кошти. Позикові кошти, основну форму яких представляють короткострокові кредити банку, покривають тимчасову додаткову потребу підприємства в засобах. Залучення позикових коштів обумовлено характером виробництва, складними розрахунково-платіжними відносинами, які виникли при переході до ринкової економіки, необхідністю поповнення недостачі власних оборотних активів та іншими об'єктивними причинами.

Для виробництва продукції ХХХ необхідні оборотні виробничі фонди, які включають виробничі запаси (сировина, матеріали, паливо, тара тощо), поточні біологічні активи і незавершене виробництво. Використані у процесі виробництва оборотні фонди вступають у сферу обігу вже у товарній формі (у вигляді готової продукції на складі та при відвантаженні), яка потім по мірі реалізації готової продукції переходить у грошову (грошові кошти при розрахунках, грошові кошти в касі підприємства та на його рахунках у банку).

Зважаючи на існуючі підходи до трактування змісту оборотних активів, слід зауважити, що поєднання оборотних фондів і фондів обігу в одному понятті „оборотні активи підприємства” ґрунтується на економічній сутності оборотних

коштів, покликаних забезпечити неперервність усього відтворювального процесу, у ході якого фонди обов'язково проходять як стадію виробництва, так і стадію обігу.

В процесі оцінки майнового стану підприємства прийоми горизонтального і вертикального аналізу скороченого аналітичного балансу тісно поєднуються з розрахунком показників структури, абсолютної та відносної зміни активів і пасивів, а також зміни питомої ваги. Розрахунково встановлений вище загальний обсяг оборотних активів потребує їх детального вивчення за умов господарської діяльності ХХХ (табл. 2.7, додаток В9).

Так характеризуючи оборотні активи ХХХ поділялися за формою слід вказати на переважання оборотних у матеріальній формі і, одночасно, суттєвій (четверта частина) долі оборотних активів у грошовій та розрахунковій формах. Причому за досліджуваний період обидві групи оборотних активів стабільно зростали і на кінець 2022 р. між ними встановилось співвідношення майже 247878 тис. грн (73,3 %) і 90111 тис. грн (26,7 %).

Стосовно джерел формування оборотних активів ХХХ, слід вказати на стабільну тенденцію до зростання за досліджуваний період частки власних джерел і відповідного зменшення позикових. Зокрема на кінець 2022 р. останні належало 82,4 %, тоді коли трьома роками раніше – 89,5 %. Однак залежність від зовнішніх джерел фінансування потреби в оборотних коштах підприємства залишається вагомою, що підтверджує рис. 2.5.

Крім форми, оборотні активи також прийнято ділити за сферою розміщення. Так у відповідності до даного критерію у ХХХ за період 2020 – 2022 рр. частка оборотних активів, що розміщені у виробництва залишається переважальною, причому її питома вага зросла з 58,5 % до 61,2 %. При цьому, на долю оборотних активів у сфері обігу, які загалом за останні три роки також зростали в абсолютному розмірі (хоча й порівняно в менших обсягах ніж оборотні активи в сфері виробництва) на кінець 2022 р. припадає 38,8 % загального обсягу оборотних активів.

Оцінюючи активи за рівнем ліквідності слід вказати на тенденцію суттє

вого зростання за період 2020 – 2022 рр. обсягу всіх груп активів. При цьому, їх структурний розподіл майже не змінився, що наочно підтверджує рис. 2.6 (додаток В10).

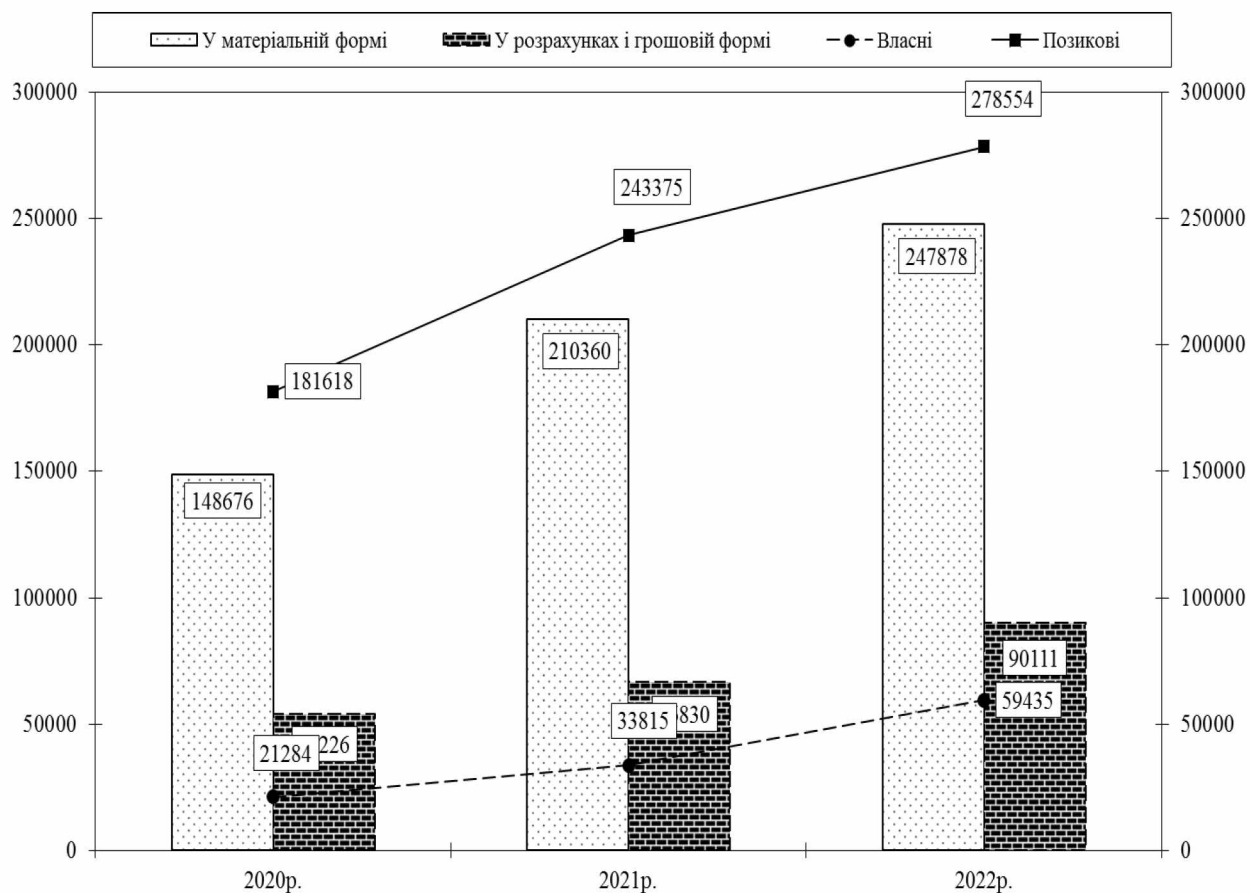


Рис. 2.5. Склад та динаміка зміни обсягів оборотних активів ХХХ за формою та джерелами формування, 2020 – 2022 рр. тис. грн

Обсяги сформованих за рахунок власних та залучених джерел оборотні активи потребують дослідження в розрізі окремих складових за період останніх трьох років. Така оцінка здійснюється на основі даних фінансової звітності, зокрема Балансу (табл. 2.8).

Виходячи з даних табл. 2.8 можна зробити висновок, що загальна величина оборотних активів ХХХ за досліджуваний період 2020 – 2022 рр. зросла більше на половину – на 66,6 % (135087 тис. грн). Дане збільшення оборотних активів обумовлене, в першу чергу, зростанням обсягів поточних біологічних активів, величина яких за три досліджуваних роки зросла на 85759 тис. грн, або

на 84,2 %.

Таблиця 2.8

**Склад, структура та динаміка оборотних активів ХХХ,
2020 – 2022 рр., (станом на кінець року)**

Види оборотних активів	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+,-) 2022 р. від 2020 р.	
	сума, тис. грн	пито- ма ва- га, %	сума, тис. грн	пито- ма ва- га, %	сума, тис. грн	пито- ма ва- га, %	абсо- лютне, грн	відно- сне, %
виробничі запаси	16745	8,3	18017	6,5	19247	5,7	2502	14,9
поточні біологічні активи	101886	50,2	145783	52,6	187645	55,5	85759	84,2
незавершене виробництво	28457	14,0	31558	11,4	26478	7,8	-1979	-7,0
готова продукція	687	0,3	13825	5,0	5713	1,7	5026	в 8,3 р.
товари	901	0,4	1177	0,4	8795	2,6	7894	в 9,8 р.
дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	19874	9,8	15870	5,7	39574	11,7	19700	99,1
дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	887	0,4	1088	0,4	4789	1,4	3902	в 5,4 р
інша поточна дебіторська заборгованість	21470	10,6	36457	13,2	26774	7,9	5304	24,7
грошові кошти та їх еквіваленти:	11995	5,9	13415	4,8	18974	5,6	6979	58,2
Разом	202902	100,0	277190	100,0	337989	100,0	135087	66,6

Одночасно суттєвим, в абсолютному розмірі, є зростання обсягів дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги, товарів, грошових коштів, готової продукції, іншої поточної дебіторської заборгованості, дебіторської заборгованості по розрахунках з бюджетом та виробничих запасів. В той же час, обсяг незавершеного виробництва ХХХ, за останні три роки мав тенденцію до зменшення, що наочно підтверджує рис. 2.7.

Наведений рис. 2.7 свідчить про незначний структурний перерозподіл в складі оборотних активів підприємства.

Забезпечення безперервного процесу виробництва і реалізації продукції обумовлює необхідність нормування оборотних активів, як в ХХХ, так і в ін-

ших агроформуваннях.

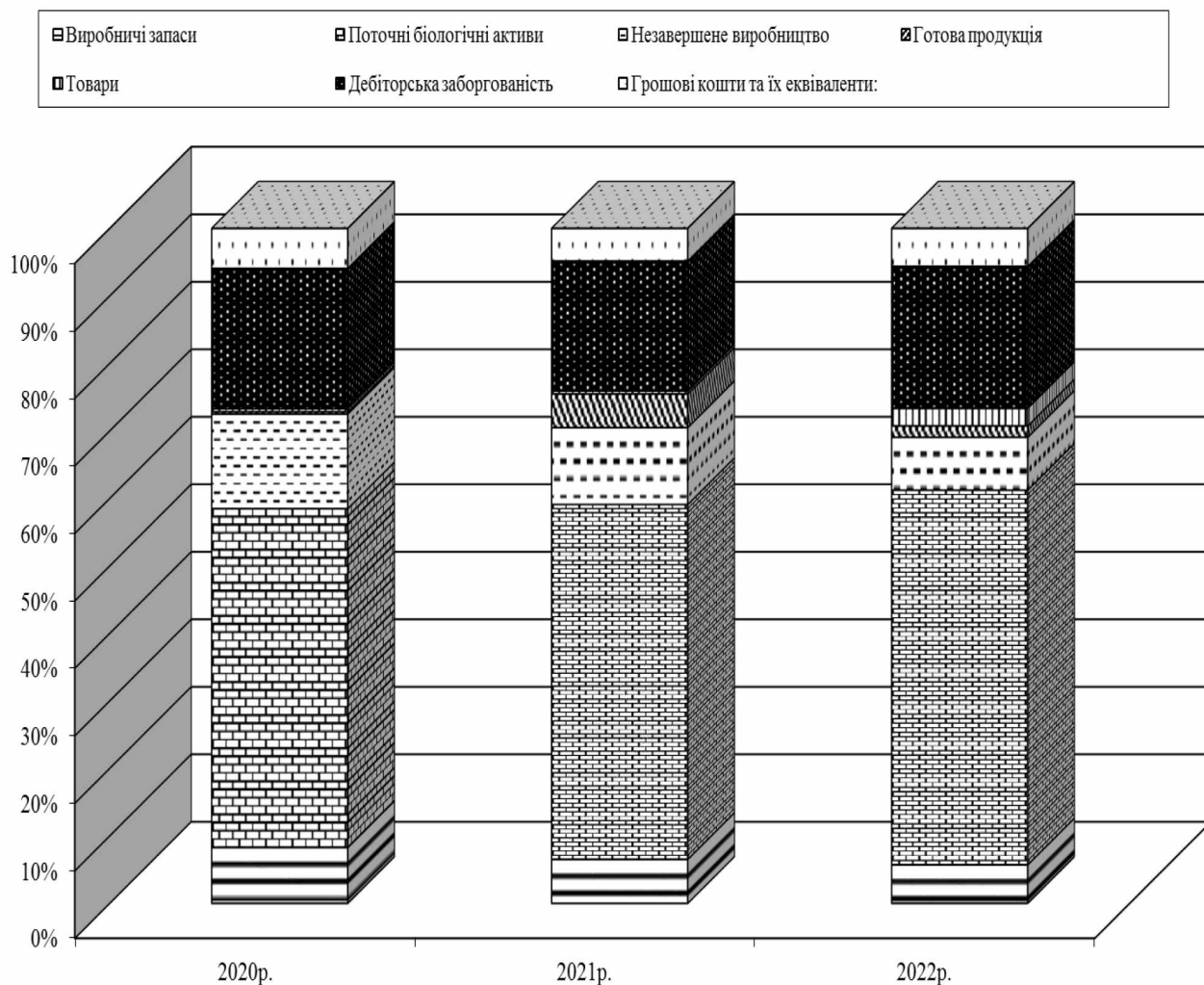


Рис. 2.7. Склад та структура основних видів оборотних активів
XXX, 2020 – 2022 рр., тис. грн

Підсумовуючи здійснене дослідження слід наголосити на тому фактові, що саме своєчасне дослідження існуючих тенденцій дозволяє оперативно реагувати на зміни в складі і структурі активів підприємства та джерел його формування шляхом обґрунтування комплексу заходів щодо поліпшення, як майнового потенціалу, так і в цілому фінансового стану підприємства.

2.2. Оцінка досягнутого рівня ефективності використання оборотних активів агроформувань

Сучасні наукові дослідження у сфері фінансового управління активами підприємства, які в своїх працях уособлюють провідні вітчизняні та зарубіжні теоретики і практики свідчать, що із загальної економії, яку може одержати підприємство при ефективному управлінні майном: 50 % може дати ефективне управління товарно-матеріальними запасами, 40 % забезпечить управління запасами готової продукції і дебіторською заборгованістю, 10 % становитиме управління власне технологічним циклом. Беручи до уваги даний факт, в процесі аналізу досить важливим є вивчення структури основних та оборотних активів, розміщення їх в сфері виробництва й обертання, ефективність використання.

Для здійснення ґрунтовної оцінки досягнутого рівня ефективності використання оборотних активів суб'єктами бізнесу використовуються різноманітні групи показників, найважливішим з яких є показники оборотності, що характеризують швидкість їх обороту на різних стадіях діяльності підприємства. Так, прискорення обертання оборотних активів сприяє вивільненню з обороту частини активів, яка розраховується множенням фактичного одноденного обсягу реалізації продукції на дні прискорення обертання оборотних активів.

Сучасна фінансово-економічна наука розрізняє, як абсолютне так і відносне вивільнення активів. Абсолютне вивільнення оборотних активів – це пряме скорочення потреби в оборотних коштах проти скорочення потреби в оборотних коштах проти попереднього періоду за одночасного збільшення обсягу виробництва. В свою чергу, відносне вивільнення оборотних активів виникає тоді, коли внаслідок поліпшення їх використання підприємство з тією самою сумою оборотних активів або з незначним їх зростанням у плановому році збільшує обсяг виробництва.

Більш детальний аналіз рівня ефективності використання оборотних активів на підприємстві можливий шляхом розрахунку групи показників, що визначають рівень його (підприємства) ділової активності (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

**Показники оцінки ефективності використання оборотних активів
XXX, 2020 – 2022 рр. (станом на кінець року)**

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+;-)			
				2021 р. від 2020 р.		2022 р. від 2021 р.	
				абсо- лютне	віднос- не, %	абсо- лютне	віднос- не, %
Коефіцієнт обертання активів	0,751	0,753	0,919	0,002	X	0,166	X
Тривалість одного обороту активів, днів	479	478	392	-1	-0,3	-86	-18,0
Коефіцієнт обертання оборотних активів	2,113	2,089	2,410	-0,024	X	0,321	X
Тривалість одного обороту оборотних активів, днів	170	172	149	2	1,2	-23	-13,3
Коефіцієнт обертання запасів	2,858	2,793	3,235	-0,065	X	0,442	X
Тривалість одного обороту запасів, днів	126	129	111	3	2,3	-18	-13,7
Коефіцієнт обертання коштів у розрахунках	8,104	8,284	9,446	0,180	X	1,162	X
Тривалість одного обороту коштів у розрахунках, днів	44	43	38	-1	-2,2	-5	-12,3
Коефіцієнт обертання дебіторської заборгованості	10,386	10,485	11,902	0,099	X	1,417	X
Тривалість одного обороту (середній період повернення) дебіторської заборгованості, днів	35	34	30	-1	-0,9	-4	-11,9
Тривалість операційного циклу, днів	170	172	149	2	1,2	-23	-13,3

Здійснені в табл. 2.9 розрахунки свідчать про загалом позитивну динаміку показників оцінки ділової активності XXX за 2020 – 2022 рр. Позитивною ознакою є скорочення періоду обертання оборотних активів загалом, запасів та коштів у розрахунках та дебіторської заборгованості, зокрема, за останні три роки на 21, 15, 6 та 5 днів відповідно. Ці зміни пояснюються, вже згаданим, різними темпами зміни обсягів середньорічної вартості активів та чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (рис. 2.8).

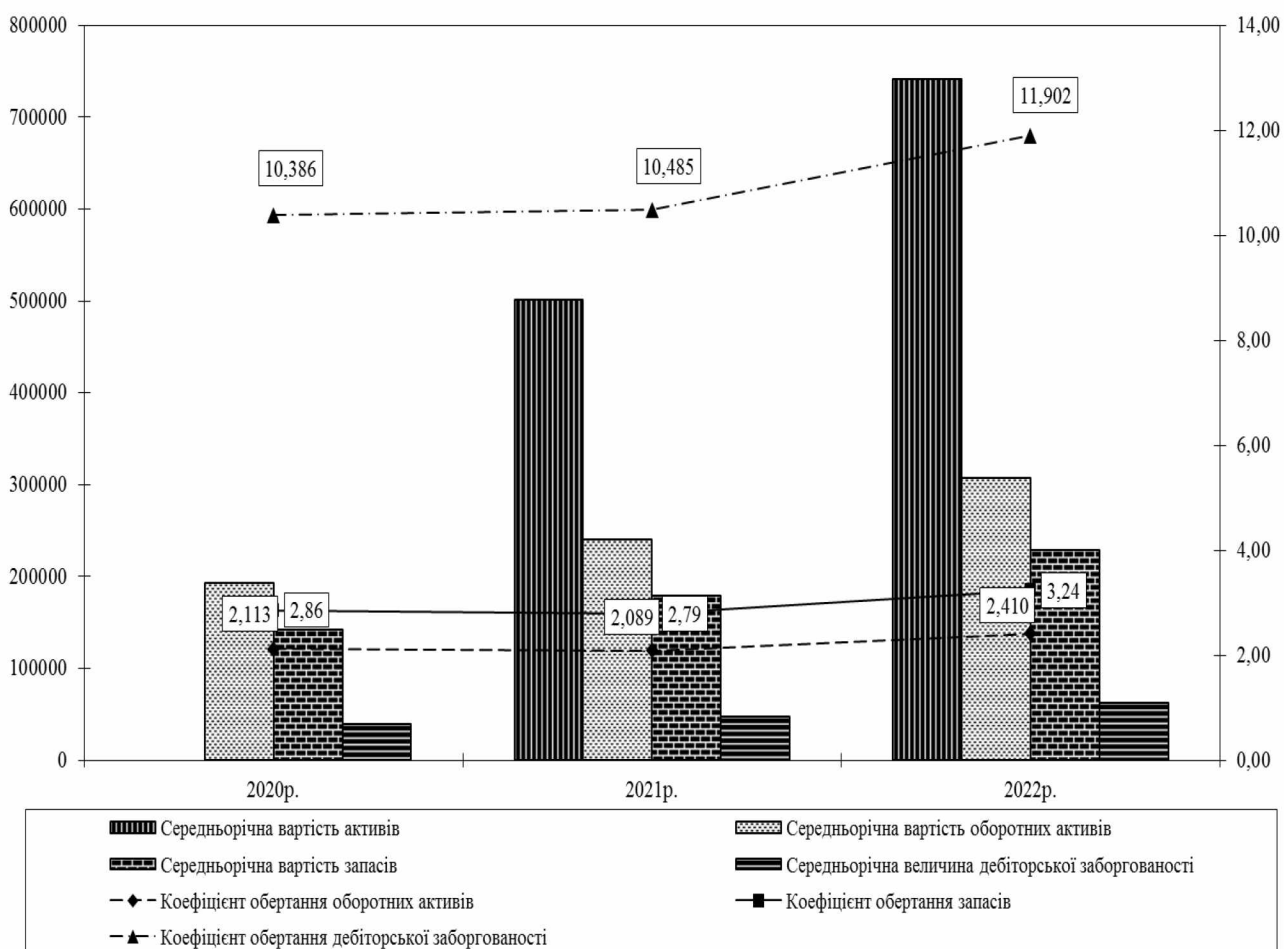


Рис. 2.8. Динаміка показників оборотності оборотних активів ХХХ за 2020 – 2022 рр.

При аналізі показники оборотності оборотних активів вивчаються за кілька періодів як у цілому, так і в розрізі окремих їх видів. За даними табл. 2.10 проведемо загальний аналіз оборотності оборотних активів.

Отримані в табл. 2.10 дані підтверджують факт загалом схожих темпів зміни чистого доходу від реалізації власної продукції (товарів, робіт, послуг) і середньорічної вартості оборотних активів ХХХ. Так, використаний в даній таблиці ланцюговий спосіб аналізу зміни обсягів досліджуваних показників за останні роки свідчить, що за період 2020 – 2021 рр. чистий дохід збільшився на 94962 тис. грн, або на 23,3 % при одночасному прирості вартості оборотних активів на 47552 тис. грн (24,7 %). За наступний рік чистий дохід підприємства продовжував зростати, а обсяг такого приросту склав вже 239809 тис. грн, або аж 47,8 %, в той час коли обсяг оборотних активів зріс аж на 67544 тис. грн,

що у відносному виразі склало на 28,1 %.

Таблиця 2.10

**Показники оцінки оборотності оборотних активів ХХХ,
2020 – 2022 рр.**

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+,-) 2021 р. від 2020 р.		Відхилення (+,-) 2022 р. від 2021 р.	
				абсо- лютне	віднос- не, %	абсо- лютне	віднос- не, %
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	406734	501426	741235	94692	23,3	239809	47,8
Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн	192495	240046	307590	47552	24,7	67544	28,1
Коефіцієнт обертання оборотних активів	2,113	2,089	2,410	-0,024	X	0,321	X
Коефіцієнт завантаження оборотних активів	0,473	0,479	0,415	0,005	X	-0,064	X
Тривалість одного обороту оборотних активів, днів	170	172	149	+2	1,2	-23	-13,3
в т. ч. за рахунок:							
- середньорічної вартості оборотних активів	X	X	X	+42	X	-172	X
- чистого доходу (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	X	X	X	-40	X	+149	X

Такі зміни обумовили взаємопов'язані тенденції зміни коефіцієнтів обертання та завантаження оборотних активів ХХХ. Так, за 2020 – 2021 рр. коефіцієнт обертання оборотних активів зменшився на 0,024, а за наступні два роки, навпаки суттєво зріс – на 0,321. Тенденція зміни коефіцієнта завантаження за досліджуваний період була протилежною, що наочно доводить рис. 2.9 (додаток В11).

Дослідження здійсненні вище дають підстави стверджувати про наявність нерівномірного впливу на зміну рівня оборотності оборотних активів зміни чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та середньорічної вартості оборотних активів за відповідний рік. З метою встановлен-

ня міри впливу кожного із згаданих факторів на загальну динаміку показника фондівіддачі здійснено факторний аналіз.

Для цього за допомогою відповідної детермінованої моделі доцільно розрахувати значення умовного рівня оборотності оборотних активів у ХХХ:

$$Ko_{oa_{ум}} = ЧД_{2022 \text{ р.}} / OA_{2020 \text{ р.}} \quad (2.1)$$

де Ko_{oa} – коефіцієнт обертання оборотних активів,

ЧД – чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг),

ОА – середньорічна вартість оборотних активів.

В результаті розрахунків маємо – 741235 тис. грн / 192495 тис. грн = 3,851.

Загальна зміна рівня оборотності оборотних активів в 2022 році порівняно з 2020 роком становить:

$$\Delta Ko_{oa} = Ko_{oa_{2022 \text{ р.}}} - Ko_{oa_{2020 \text{ р.}}} \quad (2.2)$$

в тому числі за рахунок:

- зміни чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)

$$\Delta Ko_{oa_{чд}} = Ko_{oa_{ум}} - Ko_{oa_{2020 \text{ р.}}} \quad (2.3)$$

- зміни середньорічної вартості основних засобів

$$\Delta Ko_{oa_{oa}} = Ko_{oa_{2022 \text{ р.}}} - Ko_{oa_{ум}} \quad (2.4)$$

Застосування даної методики показало, що в ХХХ за період 2020 – 2022 рр. загальний рівень оборотності оборотних активів збільшився на 0,297 пункти, або на 14,1 %. При цьому за рахунок збільшення величини чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) майже вдвічі (на 82,2 %) рівень оборотності оборотних активів в досліджуваному періоді збільшився на 1,738 пункти (3,851 – 2,113), тоді як, навіть, приріст у 2022 р. середньорічної вартості оборотних активів на 59,6 % у порівнянні з 2020 р. міг би привести до

зниження рівня оборотності на 1,441 пункти (2,410 – 3,851). Отже здійснені розрахунки доводять домінуючий вплив зміни чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) на позитивну динаміку рівня оборотності оборотних активів на підприємстві.

В цілому говорити про ефективне використання оборотних засобів можна лише тоді, коли мова йде про одночасне зростання показників стану та ефективності використання оборотних засобів підприємства в динаміці і здатності підприємства за рахунок власних коштів розраховатися за своїми зобов'язаннями, не допускаючи не виправданої дебіторської та кредиторської заборгованості. Звичайно, це не означає, що підприємство повинне зосередитися на формуванні високоліквідних активів, оскільки це дозволить лише штучно збільшити його ліквідність. Навпаки, ретельно дослідивши можливі фактори впливу на ефективність використання оборотних засобів, воно має сформулювати оптимальну структуру оборотних коштів, забезпечивши її раціональне використання що до випуску конкурентоздатності продукції та отримання прибутку.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОЦЕСІВ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ СУЧАСНИХ АГРОФОРМУВАНЬ

3.1. Шляхи удосконалення політики управління оборотними активами сільськогосподарських товаровиробників

Одним з основних факторів будь-якого бізнесу є організація ефективного управління його оборотними активами.

Напрями підвищення ефективності використання оборотних активів у ХХХ можна виділити в три підгрупи, що представляють: 1) передвиробничу стадію; 2) виробничу стадію (незавершене виробництво); 3) реалізаційну стадію. Саме за такими стадіями більшість авторів виділяють шляхи удосконалення управління оборотними активами.

Передвиробнича стадія. Величина виробничих запасів і відносний розмір обігових коштів на їх утворення можуть бути зменшені шляхом удосконалення матеріально-технічного забезпечення: прискорення і здешевлення перевезень; поліпшення організації складського господарства на основі його механізації й автоматизації; застосування більш точного нормування витрат матеріалів; скорочення невиробничих затрат матеріалів; повторного використання відходів виробництва; заміна дорогих матеріалів більш дешевими; заміна використаних запасних частин, тари, інструментів тощо.

Необхідно також звернути увагу на забезпечення необхідного контролю за оборотними активами на даному етапі. За ефективної системи контролю можна отримати зниження втрат пов'язаних з незадовільною системою контролю за кількістю і якістю оборотних активів, що надходять у ХХХ, а також попередити псування та безконтрольне використання активів.

Наступна стадія виробнича. Незавершене виробництво і сума вкладених у нього коштів при існуючому обсязі виробництва залежать від тривалості výro-

бничого циклу. В свою чергу тривалість виробничого циклу може бути скорочена внаслідок: 1) упровадження поточкових (зокрема, конвеєрних) методів обробки; 2) зменшення тривалості між операційних періодів за рахунок ретельної підготовки виробництва, останнє передбачає зменшення перебоїв і забезпечення ритмічної роботи підприємства; 3) застосування автоматичного устаткування, верстатів із числовим програмним управлінням, гнучких виробничих систем; 4) підвищення змінності виробництва.

Пошук шляхів удосконалення управління оборотними активами за стадіями кругообігу оборотних активів є оперативним та найефективнішим.

Управління оборотними активами у ХХХ, в першу чергу, має передбачати визначення оптимальної величини, розробку варіантів фінансування та забезпечення ефективності їх використання. Оптимальна величина оборотних активів повинна з однієї сторони забезпечувати безперебійне, ефективне функціонування підприємства, з іншої – мінімізувати наявність недіючих поточних оборотних активів.

Необхідний обсяг оборотних активів слід розглядати з двох позицій: ліквідності та доходності. При низькому рівні оборотних активів можлива втрата ліквідності і як наслідок можливі перебої в роботі та втрата доходів. При зростанні величини оборотних активів ризик втрати ліквідності знижується. При деякому оптимальному рівні оборотних активів прибуток стає максимальним. Подальше зростання оборотних активів, приводить до того, що підприємство матиме в своєму розпорядженні вільні активи, утримання яких, призводить до витрат і зниження прибутку.

Таким чином, стратегія і тактика управління оборотними активами полягає в пошуку компромісу між ризиком втрати ліквідності та ефективності роботи підприємства.

Метою управління дебіторською заборгованістю є визначення оптимального її розміру і забезпечення своєчасної інкасації боргу. Якщо не контролювати дебіторську заборгованість, то сума цієї заборгованості може перевищити допустимий рівень, що призведе до зниження потоку готівки і сумнівні борги

значно знизять прибуток від продажу. При цьому ефективне управління дебіторською заборгованістю пов'язане з виконанням певного кола завдань, а саме: аналіз дебіторської заборгованості; визначення форм реалізації продукції; визначення суми грошових коштів, яка буде відволікатись в дебіторську заборгованість в минулому періоді; формування умов відвантаження готової продукції покупцям; оцінювання кредитоспроможності покупців; розроблення порядку проведення інкасації дебіторської заборгованості; використання на підприємстві сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості; здійснення ефективного контролю за рухом і своєчасною інкасацією дебіторської заборгованості.

Здійснювати управління дебіторською заборгованістю повинно одночасно враховувати два підходи:

- порівняння додаткового прибутку, пов'язаного з тією чи іншою схемою спонтанного фінансування, з витратами та втратами, що виникають при зміні політики реалізації продукції;

- порівняння та оптимізація величини та строків дебіторської та кредиторської заборгованостей. Дані порівняння проводяться за рівнем кредитоспроможності, часом відстрочки платежу, стратегії знижок, доходам та витратам за інкасацією.

Наявність на підприємстві, хоча й незначних обсягів простроченої дебіторської заборгованості, потребує вжиття ряду заходів для недопущення погіршення фінансового становища підприємства в цілому. З цією метою, насамперед потрібно: обумовлювати завчасно строки та форми попереднього та наступного нагадування покупцям щодо дати проведення остаточного розрахунку; проводити оцінку кредитоспроможності покупців для підвищення ефективності кредитної політики підприємства; вивчити можливості та умови пролонгації боргу по наданому кредиту; виявити можливості використання факторингових операцій; створювати резерв сумнівних боргів; вивчити можливості використання нових, більш ефективних форм розрахунків з метою прискорення обороту коштів; передбачити умови порушення справи про банкрутство фінансово-

неспроможних покупців тощо.

Управління грошовими коштами або залишком грошових коштів, що постійно перебувають у розпорядженні підприємства, є важливою невід'ємною частиною управління оборотними активами. Неодмінним елементом політики управління грошовими коштами є їх ефективний збір (стягнення), платежі та короткострокове інвестування. Відповідальність за систему управління грошовими коштами, як правило, має покладатися на обліково-фінансові відділи підприємства. При цьому важливу роль відіграє складання касового плану, який визначає яку кількість грошових коштів може бути в наявності, коли вони надійдуть в наше розпорядження та на який строк. Крім того, підприємству необхідно систематично одержувати інформацію про рух грошових коштів та мати певну систему контролю.

На першому етапі управління грошовими коштами аналізується сутність участі грошових коштів в оборотних активах підприємства в динаміці. Для цього розраховуються такі показники: коефіцієнт участі грошових коштів в оборотних активах; середній період обороту грошових коштів; кількість оборотів грошових коштів.

На другому етапі управління грошовими потоками підприємств визначається оптимальний розмір залишку грошових коштів на основі прогнозу руху грошових коштів. Оптимальний рівень грошових коштів повинен дорівнювати: сумі обороток при ефективному управлінні грошовими коштами; сумі, необхідній для підтримання мінімального залишку, згідно з вимогами банків, в яких підприємство має рахунки.

У процесі господарської діяльності підприємству потрібно підтримувати залишок грошових коштів на мінімальному рівні і збільшувати розмір поточних фінансових інвестицій. Але водночас збільшується ймовірність виникнення потреби в короткострокових банківських кредитах для здійснення непередбачених платежів. До того ж потрібно враховувати, що відсоткова ставка за користування банківським кредитом може бути вищою, ніж той процент, який можна отримати за цінними паперами або депозитними рахунками. У зв'язку з вище-

зазначеним умовами визначається оптимальний розмір залишку грошових коштів виходячи з показників, які характеризують результати діяльності конкретного підприємства.

Загалом, на нашу думку ефективність фінансового управління як дебіторською заборгованістю і грошовими потоками так і іншими складовими оборотних активів підприємства залежить від одночасного втілення ряду заходів, основними з яких є наступні:

1. Вибір оптимального рівня і раціональної структури оборотних активів з урахуванням специфіки діяльності кожного підприємства.

2. Вибір оптимального рівня джерел формування оборотних активів, ураховуючи при цьому ефективність використання оборотного капіталу та ризику, який впливає на фінансову стійкість і платоспроможність підприємства.

3. Наявність чистого оборотного капіталу, який дає змогу забезпечити рівень ліквідності балансу підприємства (абсолютної, поточної, загальної).

4. Забезпеченість підприємства оптимальним розміром грошових коштів, який залежить від обсягу виробництва та швидкості оборотності оборотних активів, у тому числі і грошових коштів.

5. Вибір оптимального операційного і фінансового циклів через скорочення виробничого процесу, прискорення оборотності дебіторської заборгованості та уповільнення оборотності кредиторської заборгованості.

6. Оптимізація параметрів розрахункових операцій на основі вимог та потреб моделі управління дебіторською заборгованістю, а також строку імобілізації фінансових ресурсів у сферу обігу, мінімізація тривалості обороту оборотного капіталу, здійснення розрахунків з постійними покупцями шляхом періодичних платежів, тобто періодичних грошових переказів.

Наслідком впровадження ефективної політики управління оборотними активами мають стати: забезпечення безперебійної роботи підприємства; зниження обсягів вільних поточних активів, і, як наслідок, зниження витрат на їх фінансування; прискорення обороту оборотних активів; максимізація прибутку підприємства при збереженні ліквідності.

Внаслідок впровадження ефективної політики управління оборотними активами у ХХХ можна досягти забезпечення безперебійної роботи підприємства, зниження обсягів вільних поточних активів, і, як наслідок, зниження витрат на їх фінансування, прискорення обороту оборотних активів, а також максимізувати прибуток підприємства при збереженні ліквідності.

3.2. Напрями підвищення ефективності використання оборотних активів аграрних підприємств

В ринкових умовах господарювання конкурентна позиція, фінансова стабільність та прибутковість сільськогосподарських підприємств залежить від розвитку стратегічного та тактичного фінансового планування. Жодний фінансовий чи виробничий бізнес-план не матиме свого значення без науково обґрунтованих показників формування та використання оборотних засобів. На сьогоднішній день економічна наука має у своєму арсеналі ефективний та дієвий інструмент оптимізації оборотних засобів господарюючих суб'єктів, який має назву нормування.

Після реформування аграрного сектору більшість сільськогосподарських підприємств не проводить нормування, обґрунтовуючи це складністю встановлення та дотримання нормативів в умовах нестабільної економіки та невизначеності. Також перешкодою для широкого використання нормування є втрата зв'язку між кредитуванням та формуванням оборотних засобів підприємств.

Організація оборотних активів у ХХХ включає визначення потреби в оборотних активах, їх складу структури, джерел формування та регулювання, управління використанням оборотних активів. Визначення потреби в оборотних коштах здійснюється шляхом їх нормування.

Нормування – це розрахунок мінімальної потреби в оборотних активах, необхідних для забезпечення безперебійної роботи підприємства. Нормування оборотних активів здійснюється у наступному порядку (рис. 3.1).



Рис. 3.1. Схема організації процесу нормування оборотних активів у
XXX

Визначення мінімальної потреби у власних оборотних активах означає встановлення розміру грошових коштів, авансових у виробничі запаси, незавершене виробництво та запаси готової продукції.

На сьогодні існує три методи нормування оборотних активів: метод прямого розрахунку, аналітичний та коефіцієнтний методи. Застосування того чи іншого методу варіюється в залежності від роду діяльності конкретного підприємства та окремого елементу оборотного засобу, для якого встановлюються нормативи. Вибір того або іншого методу залежить від конкретних умов господарювання, специфіки відносин з партнером і контрагентами підприємства.

Головною перевагою методу прямого розрахунку є врахування всіх індивідуальних, організаційно-економічних, технологічних та фінансових особливостей діяльності суб'єкта господарювання. Поруч із цим, економічний та аналітичний методи дозволяють врахувати тенденції зміни обсягів виробництва та виявити надлишкові запаси. Не зважаючи на це, використання останніх двох методик суттєво знижує розмір нормативу через неврахування факторів виробничого характеру та примітивність розрахунків, переносячи недоліки нормування фактичного періоду на майбутні роки.

Аналітичний або дослідно-статистичний метод передбачає аналіз наявних товарно-матеріальних цінностей з подальшим коригуванням фактичних запасів і вилученням з них надлишкових і застарілих. Основним недоліком цього мето-

ду є те, що він не відображає реального проходження виробничого процесу та кругообігу оборотних засобів, оскільки нормативи визначаються на основі фактичних даних минулого року. Це призводить до того, що визначені таким чином нормативи є доволі відносними. Він орієнтується на фактичну організацію виробництва, постачання та збуту й не сприяє їх покращенню. Отже, недоліки в організації та використанні оборотних засобів у минулому періоді не усуваються, а переносяться на наступний, не мобілізуються резерви прискорення оборотності та не враховуються прогресивні чинники, такі як поліпшення матеріально-технічного постачання, поліпшення технології та організації виробництва, а також умов реалізації продукції.

Коефіцієнтний метод полягає в уточненні чинних на початок розрахункового періоду нормативів оборотних засобів згідно зі змінами в цьому періоді показників виробництва, що впливають на величину цих засобів. За вказаним методом норматив оборотних засобів визначають як співвідношення між темпами зростання обсягів виробництва та величиною нормованих оборотних коштів у базовому році.

Окрім цих методів, використовується розрахунково-аналітичний метод, суть якого полягає у визначенні мінімальної потреби певного виду оборотних засобів на основі даних минулого року шляхом ділення фактичних мінімальних залишків на основний показник, який визначає його обсяг. Основними недоліками цього методу, на думку багатьох економістів, є те, що для визначення нормативів оборотних засобів використовують фактичні залишки минулого року, тобто розмір нормативу формується на основі вартості раніше створених виробничих запасів. Таким чином, по суті недоліки у формуванні виробничих запасів минулого року переносяться в плановий.

Найбільш трудомісткою і складною у ХХХ є розробка норм запасу. Нормами запасу в днях застосовується протягом кількох років, якщо суттєво не змінюються умови виробництва, постачання та збуту, розрахунків. Нині підприємствам надано право самостійно розраховувати нормативи оборотних коштів.

В ХХХ виробничі запаси нормуються для забезпечення безперервного процесу виробництва і реалізації продукції. У складі виробничих запасів найбільшу питому вагу мають сировина, матеріали й покупні напівфабрикати. Одноденне витрачання сировини, матеріалів і покупних напівфабрикатів визначається за кошторисом витрат на виробництво IV кварталу планового року без відрахування поворотних відходів. Норма оборотних коштів стовно сировини, матеріалів і покупних напівфабрикатів включає такі елементи: транспортний запас; час для прийняття; розвантаження, сортування, складування матеріалів, технологічний запас; поточний (складський) запас; гарантійний (страховий) запас.

Розрахуємо норматив оборотних коштів ХХХ авансових в сировину та матеріали (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Розрахунок нормативу оборотних коштів, авансових в сировину та матеріали ХХХ

Назва матеріалу	Приймання, розвантаження, дні	Підготовка до виробничого процесу, дні	Час знаходження в дорозі, дні	Поточний складський запас, дні	Страховий запас, дні	Разом норма запасу, дні	Ододенне витрачання матеріалів тис. грн.	Норматив тис. грн.
Соняшник	1	1	1	60	10	73	90,0	6570,0
Паливо	1	1	1	1	-	4	0,25	1,0
Запчастини	1	1	-	-	-	2	0,27	0,54
Разом	3	3	2	61	10	x	x	6571,54

Транспортний запас визначається як різниця між часом перебування в дорозі від постачальника до споживача та часом поштового пробігу розрахункових документів, їх оформлення вантажовідправником і обробки банками за місцем знаходження постачальника і споживача.

Підготовчий запас – це час для прийняття, розвантаження, сортування, складування матеріалів.

Технологічний запас включає час підготовки операції, якщо вони не є складовою частиною виробничого циклу. Норма технологічного запасу визна-

часться конкретними умовами роботи кожного підприємства і тривалістю підготовчих операцій.

Поточний запас – норма оборотних коштів у частині поточного запасу залежить від частоти та рівномірності поставок матеріалів, рівномірності їх споживання у виробництві. Що частіше вони надходять на адресу споживача, то менш буде поточний запас. У норму оборотних коштів, як правило, включається середній поточний запас у розмірі 50 % тривалості інтервалу між поставками. Інтервал поставок визначається на підставі договорів із постачальниками або виходячи з фактичних даних про надходження за попередній період.

Поставки від кількох постачальників можуть суттєво різнитися за обсягом і величиною інтервалів між окремими партіями, що залежить від різних причин – особливостей транспортування періодичності випуску тих чи тих матеріальних цінностей постачальниками, умов конкретних договорів на постачання тощо. У такому разі середній інтервал між поставками розраховується як середньозважена величина. Для її визначення обсяг кожної поставки сировини і матеріалів множать на інтервал у днях до наступної поставки і суму одержаних добутоків ділять на загальний обсяг поставки, узятий для розрахунків середньозваженого інтервалу.

Гарантійний (страховий) запас створюється з метою запобігання наслідкам можливих перебоїв у постачанні; порушення умов постачання або затримка вантажу в дорозі; зміна постачальником строків відвантаження в межах, що допускаються особливими умовами постачання чи договором. Норма оборотних активів на страховий запас встановлюється, як правило, в межах 50 % поточного запасу. Для матеріалів, що надходять зі складів постачальників і збутових організацій з доставкою автотранспортом, страхового запасу здебільшого не передбачається.

До виробничих запасів входять також допоміжні матеріали, паливо, тара, запасні частини, й малоцінні швидкозношувані предмети, які беруть участь у створенні нової вартості і теж потребують визначення оптимальної потреби в них. Норматив оборотних коштів щодо допоміжних матеріалів розраховується

множенням норм на величину одноденного їх витрачання за кошторисом витрат на виробництво.

Норми за видами і групами допоміжних матеріалів розраховується у такому самому порядку, як і для основних матеріалів

Норматив оборотних коштів на паливо встановлюється для всіх видів палива (крім газу), що використовується як для технологічних цілей, так і для господарських потреб виробництва. Величина нормативу оборотних коштів на цю статтю визначається за методом, аналогічним методу розрахунку нормативу оборотних коштів на основні матеріали. Розраховуючи одноденне витрачання за статтею „Паливо”, із кошторису витрат на виробництво необхідно виключити вартість газового палива у непромислових господарствах, якщо ці витрати не були враховані в кошторисі витрат на основне виробництво. Розрахунок нормативу оборотних активів на паливо наведено в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Розрахунок нормативу оборотних активів на паливо у ХХХ

Показники, що використовуються при розрахунку нормативу	Сума
1. Одноденне витрачання палива, тис. грн	0,25
2. Норма поточного запасу, дні	1
3. Норма страхового запасу, дні	-
4. Норматив оборотних активів на паливо, тис. грн	0,25

Норматив на запасні частини для ремонтів машин, устаткування і транспортних засобів визначається з урахуванням їхньої вартості за початковою оцінкою і норми оборотних коштів.

У ХХХ розраховану норму оборотних коштів беруть за основу розрахунку нормативу оборотних коштів на запасні частини на плановий рік. Ця норма може користуватися з урахуванням продовження строків міжремонтних періодів у запланованому році. Норматив оборотних коштів на запасні частини в плановому році визначається множенням середньорічної вартості виробничого, силового обладнання і транспортних засобів, передбачених планом, на скориговану норму оборотних коштів на запасні частини. Розрахунок нормативу оборотних активів на запчастини наведено в табл. 3.3.

Норматив для малоцінних та швидкозношуваних предметів залежить від складу цієї статті. Малоцінні та швидкозношувані предмети служать, як правило, менше одного року і, беручи участь у процесі виробництва, не є предметами праці. Свою вартість на вартість готової продукції вони переносять неповністю, а частинами.

Таблиця 3.3

**Розрахунок нормативу оборотних активів на запчастини
у XXX**

Показники, що використовуються при розрахунку нормативу	Сума
1. Строки поставок запчастин, дні	1
2. Час використання запчастин для ремонту, дні	1
3. Одноденний оборот запчастин, тис. грн	0,27
4. Норма запасу, дні	2
5. Норматив на запчастини, тис. грн	0,54

У XXX норматив оборотних коштів для малоцінних та швидкозношуваних предметів визначається окремо для кожної групи незалежно від характеру їх використання у виробництві: малоцінний і швидкозношуваний інвентар; спеціальний одяг і спеціальне взуття; спеціальний інструмент і спеціальні пристосування; змінне обладнання; виробнича тара.

До готової продукції у XXX відносять вироби, завершені виробництвом, прийняті технічним контролем підприємства і задані на склад або прийняті замовником, відповідно до затвердженого порядку приймання продукції. Обсяги готової продукції на підприємства мають бути оптимальними щодо тривалості виробничого циклу, умов реалізації і порядку її оплати.

Норма запасу готової оборотних коштів для готової продукції обчислюється в днях і включає такі елементи: час на комплектування виробів для поставки, упаковку продукції, час на оформлення і здачу платіжних документів у банк. Норматив оборотних коштів для готової продукції визначається як добуток норми оборотних коштів у днях і одноденного випуску продукції в плановому році за виробничою собівартістю.

Розрахунок нормативу оборотних активів на готову продукцію у XXX

наведено в табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Розрахунок нормативу оборотних активів на готову продукцію у

XXX

Показники, що використовуються при розрахунку нормативу	Сума
1. Час комплектування продукції до розмірів партії, дні	3
2. Час зберігання продукції на складі, дні	10
3. Час транспортування продукції, дні	-
4. Час на підготовку продукції до відвантаження, включаючи сортування і пакування, дні	1
5. Строки виписки рахунків та час зарахування сум на рахунок підприємства, дні	10
6. Випуск товарної продукції за виробничою собівартістю, тис. грн.	1833,5
7. Норматив оборотних активів на готову продукцію на складі, тис. грн.	285,2
8. Норматив оборотних активів по відвантаженій готовій продукції тис. грн.	203,7

Сукупний норматив оборотних коштів підприємства на плановий рік визначається підсумовуванням нормативів за кожною статтею нормованих оборотних коштів.

В підсумок зазначимо, що мінімально допустимий обсяг оборотних активів на підприємстві, визначена вище, що забезпечується нормуванням, сприяє зміцненню платіжно-розрахункової дисципліни, створює економічні передумови безперервного виробництва і реалізації продукції, стійкого фінансового стану.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного у кваліфікаційній роботі дослідження отримано ряд результатів практичного і теоретичного характеру, зміст яких полягає в наступному:

1. Діяльність суб'єктів господарювання щодо створення та реалізації продукції здійснюється в процесі поєднання основних виробничих фондів, оборотних фондів і самої праці.

2. Оборотні активи аграрних підприємств загалом, і ХХХ зокрема, – це сукупність коштів, авансованих в оборотні виробничі фонди і фонди обігу для забезпечення безперервності процесу виробництва та реалізації продукції.

3. Здійснені розрахунки свідчать, що рівень фінансової стійкості ХХХ за період 2020 – 2022 рр. загалом знижувався, однак залишається вищим встановленого нормативу. Так, коефіцієнт автономії, що характеризує можливості підприємства фінансувати свою діяльність за рахунок власних джерел, зменшився за останні три роки сукупно на 0,1 пункти і на кінець 2022 року становить 0,679. В той же час в протилежному напрямі за останні три роки змінювалось значення коефіцієнта концентрації залученого капіталу, і його значення на кінець 2022 р. – 0,321 свідчить про наявність суттєвої залежності діяльності підприємства від зовнішніх джерел фінансування

4. Аналіз майнового стану вказує на наявність стабільних тенденцій зростання обсягів майна ХХХ за досліджуваний період. Так за 2020 – 2021 років загальна вартість майна підприємства зросла на 161823 тис. грн, або на 27,7 %. Таку тенденцію, в абсолютному вимірі, забезпечило, в більшій мірі, збільшення обсягів необоротних активів – на 87535 тис. грн, або 22,7 %, тоді як оборотні активи за аналогічний період зросли на 74288 тис. грн, причому у відносному виразі аж на 36,6 %. За наступні два роки обсяг майна ХХХ – і надалі суттєво зріс, що є позитивним моментом в діяльності підприємства, а розмір такого зростання становив 119826 тис. грн, або 16,0 %. При цьому, переважаючий вплив на загальну зміну, як в абсолютному, так і відносному виразі вже мали

оборотні активи.

5. Обсяг сформованих за рахунок власних та залучених джерел оборотних активів ХХХ за досліджуваний період 2020 – 2022 рр. зріс більше на половину – на 66,6 % (135087 тис. грн). Дане збільшення оборотних активів обумовлене, в першу чергу, зростанням обсягів поточних біологічних активів, величина яких за три досліджуваних роки зросла на 85759 тис. грн, або на 84,2 %.

6. Ефективність використання оборотних активів в ХХХ має важливе значення, так, як здійснює значний вплив на загальну ефективність всієї сукупності засобів, залучених підприємством. Відповідний аналіз свідчить про, загалом, позитивну динаміку відповідної групи показників оцінки ділової активності підприємства за 2020 – 2022 рр. Позитивною ознакою є скорочення періоду обертання оборотних активів загалом, запасів та коштів у розрахунках та дебіторської заборгованості, зокрема, за останні три роки на 21, 15, 6 та 5 днів відповідно.

7. Аналіз показників оборотності оборотних активів підтверджує факт практично різних темпів зміни чистого доходу від реалізації власної продукції (товарів, робіт, послуг) і середньорічної вартості оборотних активів ХХХ, що визначають зміну їх (показників) рівня. ”. Так, за 2020 – 2021 рр. коефіцієнт обертання оборотних активів зменшився на 0,024, а за наступні два роки, навпаки суттєво зріс – на 0,321. Тенденція зміни коефіцієнта завантаження за досліджуваний період була протилежною.

8. Управління оборотними активами у ХХХ, передбачає визначення оптимальної величини, розробку варіантів фінансування та забезпечення ефективності їх використання. Оптимальна величина оборотних активів повинна з однієї сторони забезпечувати безперебійне, ефективне функціонування підприємства, з іншої – мінімізувати наявність недіючих поточних оборотних активів. Організаційно впорядкована схема управління оборотними активами на підприємстві, що передбачає ряд взаємопов'язаних етапів створює можливості для підтримки оборотних активів на оптимальному рівні за якого прибуток стає максимальним.

9. Необхідність нормування оборотних активів, як в ХХХ, так і в інших підприємствах для обумовлюється необхідністю забезпечення безперервного процесу виробництва і реалізації продукції. Для визначення нормативів по окремих видах оборотних активів є необхідність врахування двох складових, а саме одноденного споживання та норми оборотних активів. Сукупний норматив оборотних активів по підприємству на плановий рік визначається підсумовуванням нормативів за кожною статтею нормованих оборотних активів.